

Aino-Kaisa Koistinen

SUKUPUOLIJOUSTOA JA IHMISEN KALTAISIA KONEITA: Sukupuolen ja ihmisyyden kytköksiä *Taisteluplaneetta Galactica* -televisiosarjoissa

¹ Viittaan vuosien 1978–79 sarjaan nimellä ”alkuperäinen *Taisteluplaneetta Galactica*” ja vuoden 1980 sarjaan nimellä ”*Galactica 1980*”. Sarjat mielletään usein yhdeksi sarjaksi, mutta erotan ne toisistaan, koska ne eroavat muun muassa tavassaan esittää sukupuolia. Vuosien 2003–2009 sarjaan viittaan nimellä ”uusi *Taisteluplaneetta Galactica*”.

² Sarjojen suomenkieliset nimet ovat harhaanjohtavia, sillä *Galactica* on alus eikä planeetta.

Sci-fi-sarja Taisteluplaneetta Galactica (Battlestar Galactica, USA 1978–1979) ja sen spin-off Galactica 1980 (USA 1980) saivat 2000-luvulla seuraajansa. Uusi Taisteluplaneetta Galactica (USA/UK 2003–2009) eroaa edeltäjistään muun muassa tavassaan esittää sukupuolia ja ihmisten ja koneiden välisiä suhteita. Artikkelissa tarkastellaan sukupuolen ja ihmisyyden kytköksiä uudessa sarjassa suhteessa 1970- ja 1980-lukujen versioihin sekä sarjojen kulttuurisiin taustoihin.

Alkuperäinen *Taisteluplaneetta Galactica*¹ alkaa, kun cyloneiksi kutsutut koneet hyökkäävät ihmisten asuttamaan kahteentoista siirtokuntaan ja eloonjääneet pakenevat avaruuteen *Galactica*-aluksen² johtamina. Paenneiden ihmisten tavoitteena on löytää uusi koti myyttiseltä kolmantatoista siirtokunnalta, Maa-planeetalta, joka on historiankirjojen mukaan ihmisten alkukoti. Tarina seuraa ihmisten laivueen pakoa ja taistelua cylonien kanssa. 1980-luvulla sarjaa seurasi lyhyeksi jäänyt spin-off *Galactica 1980*, joka sijoittuu aikaan, jolloin Maa on löydetty. Sarja keskittyy lähinnä Maan ihmisten ja ”galacticalaisten” väliin yhteentörmäyksiin. Uuden *Taisteluplaneetta Galactican* tarina alkaa, kun toinen koneiden ja ihmisten välinen sota puhkeaa. Ensimmäinen sota syttyi aikoinaan, kun ihmisten orjikseen kehittämät robotit kääntyivät luojaan vastaan. 40 vuoden rauhan jälkeen cylonit palaavat ihmisten asuttamaan kahteentoista siirtokuntaan tarkoituksenaan tuhota ihmisrotu lopullisesti.

Uusi sarja ei ole varsinaisesti jatkoa edeltäjilleen, vaikka se sisältää

kin viittauksia niihin. Myös uudessa sarjassa cylonien hyökkäyksestä selvinneet ihmiset pakenevat Galactican – joka on tällä kertaa vanha museoalus – johtamina. Tavoitteena pelastuneilla on jälleen myyttisen kolmannentoista siirtokunnan, Maan, löytäminen. Cylonit ovat kuitenkin muuttuneet vanhojen sarjojen robottimaisista koneista ihmisten kaltaisiksi. Koneet näyttävät, tuntuvat ja kuulostavat ihmisiltä – osa niistä on jopa ohjelmoitu luulemaan itseään ihmisiksi. Sukupuoli vaikuttaa koneiden mahdollisuuksiin jäljitellä ihmisyyden merkityksiä eli käydä ihmisestä. Ihmisestä käyvät ne, jotka kykenevät imitoimaan, jäljittelemään ja toistamaan ihmisyyden merkkejä uskottavasti, ja tämä uskottavuus rakentuu usein sukupuolen ympärille. Artikkelissani tarkastelen sitä, miten sukupuolta ja ihmisyyttä esitetään ja jäljitellään eli miten ja millaisin toistoin niitä tehdään. Kysyn, millaiselle ihmisyydelle sarjoissa tuotetaan tilaa sekä cylonien että ihmishahmojen kautta.

Uusi *Taisteluplaneetta Galactica* kytkeytyy moniin ajankohtaisiin yhteiskunnan ja median ilmiöihin. Sarjassa käsitellään esimerkiksi vaalipetoksia, sotatilalakeja, kidutusta, raiskauksia, prostituutiota, aborttia ja rasismia. Sitä on myös pidetty Yhdysvaltojen terrorisminvastaisen sodan ja niin sanotun ”post 9/11 -maailman” allegoriana (ks. Johnson-Lewis 2008; Mulligan 2008; Ott 2008; Stoy 2010, 7–8). Viime vuosina useat suuren budjetin scifi-sarjat, kuten esimerkiksi *Heroes* (USA 2006–2010) ja *Lost* (USA 2004–2010), ovat olleet suosittuja sekä Yhdysvalloissa että Euroopassa. Näille sarjoille on tyypillistä narratiivinen ristiriitaisuus ja monimuotoisuus, mikä näkyy niin ikään selkeästi uudessa *Taisteluplaneetta Galactica*. (Tryon 2008, mm. 305–308; Geraghty 2009, 118–120.) Jennifer Stoy (2010, 31) mukaan kriitikkojen suosiossa ollut *Taisteluplaneetta Galactica* on lieventänyt ennakkoluuloja genrefiktiota kohtaan. Uuden *Taisteluplaneetta Galactican* jälkeen, ehkä juuri sen saaman suosiollisen kritiikin takia, muun muassa sarjoista *Bionic Woman* (USA 1976–1978, 2007) ja *V* (USA 1983–1985, 2009–2011) on tuotettu uudet versiot. Lincoln Geraghtyn (2009, 107–113) mukaan kaksoistornien iskujen jälkeen science fiction -genre on usein ammentanut ideoita aiemmista tuotannoista. Voidaan kin puhua ”remake-ilmiöstä” (Stoy 2010, 10–11). Uutta *Taisteluplaneetta Galactica* on jonkin verran tutkittu suhteessa aikaisempiin sarjoihin (ks. esim. Berger 2008; Kungl 2008; Mulligan 2008; Lucas 2009, 145–6). Artikkelissani tarkastelen edellä mainittuja tutkimuksia laajemmin uutta *Taisteluplaneetta Galactica* suhteessa alkuperäisen sarjaan ja *Galactica 1980:een* keskittyen sukupuolen representaatioihin sekä sukupuoleen ihmisyyden osatekijänä, tuottajana ja merkitsijänä. Kytken analyysini scifi-genreen sekä sarjojen kulttuurisiin taustoihin, kuten niiden syntyäikojen sukupuolipoliittisiin ilmapiireihin.

Taistelevat naiset ja tunteelliset miehet sukupuolta merkitsemässä

Tunnistamme perinteisesti naiset feminiinisten ja miehet maskuliinisten ulkoisten merkkien avulla. Merkkien sekoittuminen sukupuolissa häivyttää sukupuolten oletettuja eroja. Judith Butlerin (1990) mukaan sukupuoli on performatiivista, eli se rakentuu toistuvien eleiden, liikkeiden ja tyylien kautta. Butlerille sukupuolen performatiivisuus

³ *Naismaskuliinisuu*della tarkoitan, ettei maskuliinisuus aina palaudu miessukupuoleen. Maskuliinisina pidettyjä merkkejä voi yhtä lailla näkyä naisuuksissa. (Halberstam 1998; Rossi 2003, 58–62.)

⁴ Dirk Benedict Central: <http://www.dirkbenedictcentral.com/home/articles-readarticle.php?nid=5> (linkki tarkistettu 7.6.2011).

⁵ Uutta Starbuckia ovat tutkineet mm. Conly 2008; Kirkland 2008; Kungl 2008; Jones 2010; Sharp 2010.

⁶ Vaikka 1990–2000-luvuilla toimintasankaritarien määrä on kasvanut, eivät toiminnallisten naisten representaatiot mediassa ole vain viime vuosien ilmiö; esimerkiksi melodraama-, kauhu-, eksplöitaatio- ja film noir-elokuvissa on nähty muun muassa aggressiivisia tai juonittelevia naisia jo aikaisemmin (Inness 1999; Inness 2004, 2–3; Paasonen 2004, 121–122; Pakkanen 2004, 233).

herättää kysymyksiä vallasta – siitä, mitä pidetään kulttuurisesti hyväksyttynä ”oikeana sukupuolena” ja millainen tai millä tavalla tuotettu sukupuoli kelpuutetaan normaaliksi, luonnolliseksi ja inhimilliseksi. Oletukset oikeanlaisesta sukupuolesta siis kehystävät koko ihmisyyttä. Butlerin mukaan toimimme sukupuolitettuina tiettyjen kulttuuristen pakkojen sanelemana ja toistamme, ilman itsenäisen valinnan mahdollisuutta, ”oikeanlaisiin” sukupuoliin liitetyjä eleitä, liikkeitä ja tyylejä. Näiden ”oikeanlaisten” sukupuolten toistaminen on kuitenkin aina vain toistamista, toisin sanoen jäljittelyä, jolloin sukupuolen toistamiseen liittyy yhtäältä vaaroja toistaa malleja ja ihanteita ”väärin” ja toisaalta myös toisin toistamisen mahdollisuuksia. (Butler 1990, esim. 22–24, 111, 128–141; Karkulehto 2007, 63–69.) Sukupuolen toisin toistamista voi kutsua myös sukupuolijoustoksi (Rossi 2003, 56–57). Sukupuolijouston avulla voidaan purkaa sukupuolten kahtiajakoon ja heteronormatiivisuuteen nojaavaa ihmiskuvaa, jolloin myös oletukset oikeanlaisesta ihmisyydestä muuttuvat joustavammiksi.

Uudessa *Taisteluplaneetta Galactica*ssa huomio kiinnittyy sarjassa esitettyyn sukupuolineutraaliuteen: armeijan miehet ja naiset pukeutuvat työajallaan identtisesti, toimivat samankaltaisissa tehtävissä, nukkuvat samoissa tiloissa ja käyttävät unisex-wc-tiloja. Laivueen paras taistelulentäjä ja presidentti ovat naisia. Vaikuttaa siis siltä, ettei niin sanottuja oikeanlaisia sukupuolia rakenneta toisilleen vastakkaisin merkein ja merkityksin eikä oikeanlainen ihmisyyys, ainakaan sarjan ihmishahmojen representaatioissa, näytä palautuvan sukupuolten kahtiajakoon. Yksi uuden *Taisteluplaneetta Galactican* selkeimmistä eroista suhteessa alkuperäiseen sarjaan ja *Galactican 1980:een* on juuri toiminnallisten naisten määrä. Uudessa *Taisteluplaneetta Galactica*ssa huomiota on herättänyt erityisesti miessankari Starbuckin muuttuminen naiseksi, naismaskuliiniseksi³ tulkittavissa olevaksi Kara ”Starbuck” Thraceksi (Katee Sackhoff). Vaikka ”vahvoja” naisia on nähty scifi-sarjoissa ennenkin, Carla Kungl huomauttaa, että Starbuckin hahmossa on uutta juuri tietyn miesroolin esittäminen. Naispuolinen Starbuck herätti kiivasta keskustelua vanhan sarjan fanien piirissä, ja myös alkuperäistä Starbuckia näytellyt Dirk Benedict kritisoi vahvasti naisen valintaa rooliin.⁴ (Kungl 2008, 198–202.) Butleria mukailleen Starbuckin muuttumista naiseksi voidaan pitää vanhan miessankarihahmon representaation, sekä sitä kautta totuttujen sankaruuteen ja maskuliinisuuteen liittyvien konventioiden, toisin toistamisena.⁵

1990–2000-lukujen taitteessa seksikkäät ja toiminnalliset naiset ovat vallanneet populaarikulttuurin kuvastot (Inness 1999; Inness 2004; Paasonen 2004; Pakkanen 2004; Ylipulli 2008). Tämän voi tulkita kertovan muutoksesta sukupuolinormatiivisuuden viitekehyksen sisällä (Paasonen 2004, 123).⁶ Esimerkiksi kauneuskäsitykset ovat 1980-luvulta lähtien alkaneet muuttua, ja pehmeän naisvartalon ihanteen on korvannut kiinteä, trenattu vartalo (Schulze 1986, 37–38; Tasker 1993, 141; Inness 2004, 3–4). Toiminnallisten naisten representaatioita on kuitenkin kritisoitu konventionaalisten kauneuskäsitysten vahvistamisesta ja erotisoinnista (ks. Inness 1999, 179; Helford 2000b, 293–296). Uuden *Taisteluplaneetta Galactican* naishahmoista suurin osa ei ole perinteisellä tavalla erotisoituja. Sotilaina toimivilla naisilla ei nähdä esimerkiksi huomattavaa ehostusta. Scifi-genren piirissä sarjan maskuliinisille

naisille ovat auranneet tietä jo muun muassa 1980- ja 1990-lukujen *Alien*- ja *Terminator*-elokuvat⁷ (ks. Helford 2000a, 4) sekä 1990–2000-luvun scifi-sarjat, kuten *Star Trek: Voyager* (USA 1995–2001), *Babylon 5* (USA 1993–1998), *Space: Above and Beyond* (USA 1995–1996), *Farscape* (Australia/USA 1999–2003) ja *Firefly* (USA 2002–2003). Scifi genrenä sisältääkin erityispiirteitä, kuten sotien ja katastrofien kuvaaminen, jotka mahdollistavat esimerkiksi toiminnallisten naisten representaatiot, sillä heidät on helppo sijoittaa katsojille valmiiksi tuttuihin toiminnallisiin juonenkäänteisiin (ks. Ylipulli 2008, 125–126). Kuvaavasti uudessa *Taisteluplaneetta Galactica* presidentti Laura Roslin (Mary McDonnell) nousee asemaansa hallituksen muiden jäsenten kuoltua sodassa.⁸ Myös naisten kasvavan osallisuuden nyky-yhteiskuntien armeijoissa ja sodissa on tulkittu vaikuttaneen sarjan naissotilaiden määrään (Lucas 2009, 146; vrt. Mulligan 2008, 57–58). Alkuperäisen *Taisteluplaneetta Galactican* naissotilaat on koodattu mieslentäjiä feminiinisemmiksi esimerkiksi hiuksilla, ehostuksella ja pukeutumisella. Sukupuoli vaikuttaa myös miesten ja naisten tehtäviin. Naisia ei kouluteta sarjassa taistelulentäjiksi, vaan he ajautuvat taisteluihin mieslentäjien puutteen vuoksi. Poikkeuksena tästä on kapteeni Sheba (Anne Lockhart), jonka asema voi selittyä sillä, että hän työskentelee isänsä, legendaarisen komentaja Cainin (Lloyd Bridges) alaisena.⁹ Barbara Lynn Lucas on yhdistänyt Sheban hahmon 1970-luvun töissä käyviin naisiin (Lucas 2009, 145). 1960- ja 1970-luvuilla naisten tila yhdysvaltalaisessa kulttuurissa alkoi laajentua kodin ulkopuolelle, mikä näkyi myös televisiosarjoissa (Helford 2000a, 2–3). Myös Apollon (Richard Hatch) sisarta, komentaja Adaman (Lorne Greene) tytärtä Athenaa (Maren Johnson) kutsutaan soturiksi, vaikka hänet nähdään useimmiten vain komentosillalla. Apollo myös vastustaa vaimonsa

Alkuperäinen Starbuck (Dirk Benedict) yläkuvassa.

Uusi Starbuck (Katee Sackhoff) alakuvassa.

⁷ Mm. *Alien – kahdeksan matkustajaa* (*Alien*, Ridley Scott USA/UK 1979), *Aliens – paluu* (*Aliens*, James Cameron, USA/UK 1986) ja *Terminator 2 – tuomion päivä* (*Terminator 2: Judgement Day*, James Cameron, USA 1991).

⁸ Roslinin nousua presidentiksi ilman demokraattisia vaaleja on tulkittu viittaukseksi George Bushin vuoden 2000 presidentinvaalivoittoon (ks. esim. Ott 2008, 22).

⁹ Taskerin (1993, 20) mukaan fiktion toimintasarjattaret usein seuraavat isänsä jalanjäljillä. Isän menetyksellä, minkä Sheba kokee, on tyypillistä. Sheba ei tosin Taskerin mainitsemien naisten tavoin havittele isänsä roolia, vaan työskentelee jo pilottina tämän kuollessa.

Serinan (Jane Seymour) sotilasuraa. *Galactica 1980:stä* Athena ja Sheba on yhdessä monen muun hahmon kanssa poistettu, joten naisia näkyy entistä vähemmän. Sarjan keskeisin naishahmo, reportteri Jamie Hamilton (Robyn Douglass) toimii suuren osan ajasta lähinnä galacticalaisten lasten kaitsijana. Elyce Rae Helfordin (2000a, 4) mukaan 1980-luvun Yhdysvallat ei juuri tuottanut scifi-sarjoja, jotka sisältäisivät merkittäviä, toiminnallisia naishahmoja – lukuun ottamatta *Star Trek: The Next Generationia* (USA 1987–1994), jossa nähtiin muun muassa nainen turvallisuuspäällikkönä.

Helford (2000a, 4) ei pidä myöskään 1970- ja 1980-luvun taitteeseen sijoittuvan alkuperäisen *Taisteluplaneetta Galactican* naishahmoja merkittävinä. On totta, etteivät sarjan naishahmot ole kovin merkittäviä, kun ottaa huomioon, että samoihin aikoihin esimerkiksi scifi-/fantasia-tv-sarjat *The Bionic Woman* (USA 1976–1978) ja *Wonder Woman* (USA 1975–1979) keskittyivät nimenomaan naisten seikkailuihin (Helford 2000a, 4). Nostaisin alkuperäisestä *Taisteluplaneetta Galactica* kuitenkin esiin älykkään ja itsenäisen prostituoidun, Cassiopeian (Laurette Spang), jonka hahmon liitän naisten kasvaviin työmahdollisuuksiin ja itsenäisyyteen 1960- ja 1970-luvulla. Itsenäisen Cassiopeian hahmo on mielenkiintoinen myös siksi, että uudessakin *Taisteluplaneetta Galactica* nähdään naisprostituoituja. Carl Silvion ja Elizabeth Johnstonin mukaan sukupuolten näennäinen tasa-arvo nojaa uudessa sarjassa siihen, että miehille on tarjolla laillisesti toimivia prostituoituja, jotka toimittavat fantasiaobjektin virkaa muiden naisten puolesta. Prostituoitujen seksuaalisuus on vain hyväksikäytettyä kauppatavaraa. (Silvio & Johnston 2008, 49.) Prostituution kautta sarjoissa tuotetaan sukupuolta eri tavoilla. Jos naisen seksuaalisuus on kauppatavaraa, alkuperäisen sarjan Cassiopeia kauppaa sitä omilla ehdoillaan. Uuden *Taisteluplaneetta Galactican* prostituoidut puolestaan elävät laitonta kauppaa hallitsevien miesten armoilla. Sarjan tuottaja Roger D. Moore on maininnut, että uuden sarjan prostituoitujen on tarkoitus muistuttaa prostituutiosta alkuperäisessä sarjassa.¹⁰ Tämä herättää kysymyksen, miksi juuri prostituutiosta halutaan muistuttaa ja miksi prostituoitujen olot ovat sarjoissa niin erilaiset. Prostituutio on joka tapauksessa molemmissa sarjoissa sukupuolittunut tehtävä, naisten muttei miesten ammatti, mikä rikkoo uuden sarjan sukupuolineutraaliutta.

Uuden *Taisteluplaneetta Galactican* naishahmoilla on enemmän liikkumavaraa feminiinisyden ja maskuliinisuuden välillä kuin aiemmissa sarjoissa, sillä sarjan maskuliinisia naisia nähdään välillä myös perinteisempinä ja feminiinisempinä (ks. myös Kungl 2008, 199, 203–207). Myös sarjan miehillä on enemmän joustoa osoittaa kulttuurisesti feminiinisiksi tulkittuja tunteita. Muun muassa tohtori Baltar (James Callis), jonka hahmo eroaa melkoisesti alkuperäisen sarjan cylonien kanssa vehkeillestä Baltarista (John Colicos), esittää perinteisesti feminiinisinä pidettyjä tunteita, kuten heikkoutta. Baltarin hahmon kautta pohditaan ihmisyyttä ja inhimillisyyttä. Opportunistinen Baltar on monimutkainen hahmo, joka edustaa ihmisyyden vähemmän sankarillisia puolia, ylimielisyyttä ja pelkuruutta (Koepsell 2008, 242). Myös Amiraali Adama (Edward James Olmos) ja eversti Tigh (Michael Hogan) ovat uudessa sarjassa edeltäjiään (Tigh'ta näytteli Terry Carter) emotionalisempia. Tunteita tosin näytetään jo alkuperäisessä sarjassa;

alkuperäinen Apollo on emotionaalinen ja hoivaava hahmo, joka jää yksinhuoltajaksi vaimonsa kuoltua. Uudessa sarjassa Helolla (Tahmoh Penikett) on hoivaavan isän rooli. Aikaisemmista scifi-sarjoista esimerkiksi *Farscape* ja *Lexx* (Kanada/Saksa/USA/UK 1996–2002) ovat leikitelleet miesten ja maskuliinisuuksien representaatioilla. Uuden *Taisteluplaneetta Galactican* feminiinisempiä mieshahmoja on kuitenkin tulkittu rangaistavan vääränlaisesta maskuliinisuudesta, koska esimerkiksi Baltarin hahmossa feminiinisyys assosioituu petturuuteen (Jones 2010, 160, 172). Miesten feminisoituminen ei olekaan sarjassa yhtä vahvaa kuin naisten maskulinisoituminen, ja sarjaa on kritisoitu maskuliinisuuden ihannoinnista (Kirkland 2008, 342–343; Jones 2010, 172–178). Toisaalta sarjaa on kritisoitu myös siitä, miten useat naishahmoista kuolevat sarjan edetessä ja parhaiten näyttävät selviytyvän konventionaaliisiin feminiinisiin rooleihin sopivat naiset (Stoy 2010, 12–14).

Alkuperäisessä *Taisteluplaneetta Galactica*ssa miehillä oli selkeästi naisia keskeisempi funktio. Sukupuolen ja tätä kautta ihmisyyden representaatiot nojasivat uutta sarjaa selkeämmin erontekoon sukupuolten välillä, mitä merkittiin esimerkiksi samankaltaisissa tehtävissä työskentelevien sotilaiden sukupuolittuneella pukeutumisella, kuten naispilottien korkokengillä. Kuitenkin naisten kasvava asema yhteiskunnassa heijastui siihen, että myös naisia nähtiin itsenäisinä ammattinharjoittajina, kuten taistelulentäjinä – ammatti, joka ei reaalimaailmassa vielä ollut naisille mahdollinen (Mulligan 2008, 57–58; Herbert 1998, 3–7). Alkuperäisen sarjan voisi karkeasti yhdistää 1960–1970-luvun feminismin nousuun, kun taas *Galactica 1980:n*, josta naishahmot liki kokonaan puuttuvat, voi liittää feminismin takaiskuun 1980-luvulla (vrt. Helford 2000a). Naisten kasvavat tasa-arvovaatimukset sekä naisten integroituminen työelämään, yhteiskunnallisiin päätöksentekoihin ja armeijaan heijastuvat siihen, että naisia ja miehiä nähdään uudessa *Taisteluplaneetta Galactica*ssa samankaltaisissa rooleissa. Sarjoissa nähtävä sukupuolijousto mukailee siis kulttuurisia sukupuolipoliittisia kehityslinjoja (ks. myös Kirkland 2008, 347). Uudessa sarjassa tuotetaan myös sukupuolittuneita ja alistavia käytäntöjä, kuten prostituutio sekä raiskaukset tai raiskausyritykset, joiden kohteina nähdään sekä ihmis- että cylon-naisia. Silviota ja Johnstonia mukaillen tämän voi tulkita mahdollistavan sarjan sukupuolineutraaliuden ja kyseenalaistavan sitä, mutta myös muistuttavan katsojaa edelleen ajankohtaisista yhteiskunnallisista epäkohdista.

Merkilliset koneihmiset

Yksi huomattava muutos uuden *Taisteluplaneetta Galactican* ja alkuperäisen sarjan sekä *Galactica 1980:n* välillä liittyy koneihmisten esityksiin. Alkuperäisessä sarjassa sekä *Galactica 1980:ssä* koneet on rakentanut Cylon-planeetalla asunut matelijarotu. Uudessa sarjassa ihmisillä sen sijaan on vastuu koneiden rakentamista ja cyloneihin viitataan usein ihmiskunnan lapsina. Uuden sarjan cylonit ovat ihmisen kaltaisia ja toimivat utopistisena – tai dystooppisena – esimerkkinä butlerilaisesta performatiivisuudesta (ks. Chess 2008; Harwood-Smith

¹¹Alkuperäisessä sarjassa nähdään myös humanoideja robottimaisempia mutta ihmistä muistuttavia androideja ja uudessa *Taisteluplaneetta Galactica*ssa on robottimaisia cyloneita. Uudessa sarjassa myös cylonien taistelulukset ovat eläviä olentoja, ja heidän emäaluksiaan ohjaa ihmisen kaltainen hybridi (Tiffany Lyndall-Knight). Käsittelem vain kahteentoista malliin kuuluvia cyloneita, koska heillä on sarjassa keskeisempi rooli.

2008; Hellstrand 2009): he tuovat rinnasteisesti nähtäväksi sen, miten sukupuolta ja ihmisyyttä tehdään. Koska cylonit ovat ihmisen kaltaisia, uuden sarjan tekijät ovat joutuneet eksplisiittisesti tuottamaan esiin sitä, mikä tekee ihmisestä ihmisen ja ei-ihmisestä (lähes) ihmisen kaltaisen. Sarjan kontekstissa sukupuolella on suuri merkitys ihmisestä käymiseen, kun cylonit rakentavat identiteettejään sukupuolitetuissa suhteissa ihmisten kanssa. Vaikka sarjan maailma vaikuttaa ensi katsojalta suhteellisen sukupuolineutraalilta, koneihmisten esityksissä sukupuolen rooli nousee uudessa *Taisteluplaneetta Galactica*ssa huomattavasti keskeisemmäksi kuin alkuperäisessä sarjassa ja *Galactica 1980:ssä*. Ihmisen kaltaiset koneet eivät pääse pakoon sukupuolen merkkejä ja merkityksiä (ks. Kakoudaki 2000, 167). Käsite kahdesta vastakkaisesta, biologiaan pohjaavasta sukupuolesta on niin juurtunut, että myös biologiaan nojaamaton ruumis joutuu rakentumaan jompaakumpaa vallitsevaa sukupuolen kategoriaa mukaillen voidakseen tulla hyväksytyksi inhimillisenä. On myös olemassa oletus siitä, että nämä kaksi sukupuolta, mies ja nainen, tuntevat ”luonnollisesti” halua toisiaan kohtaan (Butler 1990, esim. 22–23). Käydessään niin sanotusta luonnollisesta sukupuolesta koneihminen tekee näkyväksi tämän luonnollisuuden keinotekoisuuden (ks. Hollinger 2000, 202–207). Ihmisen kaltaisia cyloneita nähdään lähinnä uudessa sarjassa.¹¹ *Galactica 1980* -sarjan loppupuolella tosin on ihmisen kaltaisia ”humanoideja”. Humanoidit ovat mekaanisia eivätkä koe tunteita, kun taas uuden sarjan cylonit ovat tunteellisia ja edustavat jonkinlaista orgaanista teknologiaa. Uusia cyloneita on kaksitoista ihmisen kaltaista mallia, joista suurimmasta osasta on useita kopioita. *Galactica 1980:n* humanoidit ovat miehiä, mutta uudessa sarjassa cylonit ovat sekä naisiksi että miehiksi rakennettuja. Myös cylonien representaatioissa naisten määrä on siis kasvanut.

Koneihmisten representaatioita on usein kritisoitu ennalta arvattavista sukupuolikuvastoista: mieskyborgeja on kuvattu panssaroituina

Robotti-cylon ja humanoidi Andromus (Roger Davies) *Galactica 1980* -sarjassa.

ja maskuliinisina (esim. *RoboCop*, UK/USA 1987 ja *Terminator – tuhoaja*, *The Terminator*, USA 1984), kun taas naiskyborgeja on erotisoitu ja fetisoitu (Balsamo 2000, 150–151; Kakoudaki 2000, 166; ks. myös Cranny-Francis 2000, 155–156). Uuden *Taisteluplaneetta Galactican* cylon-naisista Caprica kuusi (Tricia Helfer) vastaa ulkoisesti eniten stereotyyppisen konenaisen määritelmää: hän on konventionaalisen kaunis ja pukeutuu paljastavasti. Caprica kuuden korostetun seksuaalisuuden voi kuitenkin tulkita *masqueradeksi* eli naiseksi naamioitumiseksi (Rivieré 1986). *Masqueraden* tietoinen huomioiminen kääntää naisellisuuden ironiseksi toiminnaksi näyttäen naiseuden rakennetun luonteen (Hollinger 2000, 202). Sarjassa nähdään esimerkiksi kohtaus, jossa erään numero kuusi -malliin¹² kuuluvan cylon-naisen seksuaalisuus on liian korostettua. Cylon-nainen yrittää vietellä komentaja Adamaa näytellen yksinäisen ja haavoittuvan naisen roolia, mutta saa tämän vain epäilemään viettelijättären ihmisyyttä. Susan A. Georgen mukaan cylonin sukupuoli on kohtauksessa niin hyvin esitettyä, ettei se ole enää uskottavaa (George 2008, 169–170). Haavoittuvana esitetyn sukupuolen voi tulkita toiminnallisten naisten täyttämän sarjan kontekstissa myös väärin esitetyksi tai konenaisten seksualisointia parodioivaksi.

¹² Caprica kuuluu cylonien kuudenteen malliin.

Caprica kuusi ja Gaius Baltar.

Silvio ja Johnston pitävät Capricaa *femme fatale*na, jonka seksuaalisuus on kauppavarana (ks. myös Hellstrand 2009, 25; Jowett 2010, 73). Cylonit siis käyttävät ”naistensa” seksuaalisuutta hyväkseen lahjoittamalla kauniin naisen käytettäväksi vastineeksi yhteistyöstä. (Silvio & Johnston 2008, 46–47.) Caprica kuitenkin nauttii seksuaalisuudestaan, ja siihen liittyy myös vallankäyttöä. Mikäli hänen seksuaalisuutensa on kauppavarana, kauppaa käydään pitkälti hänen omilla ehdoillaan, aivan kuten Cassiopeian tapauksessa. Georgen mukaan Caprica on yhtä aikaa sekä eroottinen että sadistinen. Hän leikittelee miehillä ja nauttii väkivallasta. (George 2008, 166–167.) Caprica käyttää seksuaalista väkivaltaa etenkin tiedemies Gaius Baltariin. Hän pääsee tämän

¹³ Georgen artikkelin julkaisemisen jälkeen ilmestyneellä tuotantokaudella Caprica tosin vangitaan väliaikaisesti.

avulla käsiksi ihmisten puolustusjärjestelmään, mikä mahdollistaa cylonien hyökkäyksen ihmisten siirtokuntiin. Caprica kuitenkin rakastuu Gaiusiin ja pelastaa tämän hyökkäyksestä, mikä inhimillistää Caprican henkilöahmoa. Pelastuttuaan Gaius alkaa nähdä jonkinlaisen Caprican ”kuvajaisen”, jota kukaan muu ei pysty näkemään. Vaikka Caprica nähdään tiedemiehen katseen kautta, hän ei ole pelkästään miehisen katseen kautta näytetty fantasiaobjekti, vaan aktiivinen seksuaalinen toimija, jolla on valtaa Baltariin. Hän esimerkiksi koskettelee tätä seksuaalisesti ”sopimattomissa” tilanteissa. (Ks. myös George 2008, 166; Stoy 2010, 10.) Väkivaltaisen seksuaalisuuden takia myös George pitää Capricaa *femme fatale*na, teknologisenä versiona film noir -elokuvien tuhoavasta naisesta, johon projisoidaan pelko teknologiaa ja naisen seksuaalisuutta kohtaan. Tästä huolimatta Caprica muodostaa perinteistä *femme fatale*a monimuotoisemman kuvan seksuaalisesta naisesta, koska häntä ei vangita tai tapeta. (George 2008, 166–167.)¹³ Film noirin kultakauden jälkeen suhtautuminen naisen seksuaalisuuteen on muuttunut sallivammaksi.

”Don’t make me angry, Gaius!” Caprica kuusi ja vallankäyttö.

Cylonit eivät tunnu sopivan kyborgikuvastojen aikaisempiin kriittikkeihin. Vaikka cylonien, aivan kuten ihmisten, sukupuolen on sarjan kontekstissa oltava tunnistettavissa mieheksi tai naiseksi ja osa cylon-naisista on ulkoisilta merkeiltään suurinta osaa ihmisnaisia sukupuolitetumpia, saattaa liioitellun sukupuolen esittäminen häiritä cylonin ihmisestä käymistä. Kaikkia kone naisia ei myöskään erotisoida, ja esimerkiksi Caprican eroottisuuteen liittyy toimijuus, joka ei tyhjenny syytöksiin naisten objektivoinnista. (Vrt. George 2008; Hellstrand 2009.) Konemiehiin uudessa *Taisteluplaneetta Galacticassa* liitetään tunteellisuutta ja heikkoutta, eivätkä he vertaudu ”terminatorhahmoihin”. Cylonit voivat olla myös ikääntyneitä tai uskonnollisia. Koska ihmisten representaatioissa on sukupuolijoustoja, pitää myös koneihmisten esittämisen, ja tätä kautta ihmisestä käymisen performanssin, muuttua joustavammaksi.

Lisääntymisen problematiikkaa

Cylonien tuhotessa suuren osan ihmiskunnasta lisääntymisestä tulee tärkeä edellytys ihmisten selviytymiselle. Tämä johtaa siihen, että presidentti Roslin kieltää abortin, missä on nähty yhtymäkohtia Yhdysvaltojen aborttikeskusteluun (Dzialo 2008, 176; Leaver 2008, 139, 141).¹⁴ Lisääntyminen on ongelmallista myös koneihmisillä. Cylonit pitävät ”biologista” lisääntymistä jumalan tahtona, mutteivät kykene siihen keskenään.¹⁵ He uskovat tämän johtuvan rakkauden puutteesta ja rakkauteen tarvittavan ihmisiä. Niinpä heidän tavoitteenaan on luoda ihmisten ja cylonien hybridirotu. Cylonit ovat alun perin kuolemattomia, sillä kuollessaan heidän tietoisuutensa siirtyy uuteen ruumiiseen. He kuitenkin luopuvat ”ylösousemuksesta”, joten heteroseksuaalisesta lisääntymisestä tulee ainoa keino lisääntyä. Cylon-nainen Sharonin (Grace Park), myöhemmin kutsumanimeltään Athena, tehtäväksi tulee hybridirodun aloittaminen ihmismies Helon kanssa. Kun Helo saa selville, että Athena on cylon, hän ei halua olla missään tekemisissä tämän kanssa. Raskaus tekee Athenasta Helon silmissä kuitenkin jälleen naisen – ihmisen tai miltei ihmisen. Raskaus, ja myöhemmin äitiys, siis inhimillistää Athenaa ja auttaa häntä saavuttamaan paikan ihmisten laivueessa (ks. Moore 2008, 107–113; Hellstrand 2009, 29; Hawk 2011, 12). Alkuperäisessä *Taisteluplaneetta Galacticassa* lisääntymistä pohditaan orjiksi kehitettyjen kloonien kautta. Kloonit vapautuvat orjuudesta ja heidät hyväksytään ”oikeiksi” ihmisiksi, kun käy ilmi, että he pystyvät lisääntymään keskenään. Heteroseksuaalinen lisääntyminen on ihmisyyden merkki sekä kloonilla että uusilla cyloneilla.

Uudessa sarjassa lisääntyminen voi myös toimia ihmisyyttä rajoittavana: cylonit kytkevät ihmisiä synnytyskoneisiin tehdessään kokeiluja hybridirodun mahdollisuuksista ja abortin kieltäminen rajoittaa itsemääräämisoikeutta. Tama Leaverin mukaan sekä cylonit että ihmiset vaikuttavat suhtautuvan naisiin toisinaan ensisijaisesti lisääntymisvälineinä, toissijaisesti yksilöinä (Leaver 2008, 138–139; ks. myös Silvio & Johnston 2008, 48–50; Jones 2010, 179; Jowett 2010; Hellstrand 2011). Athena tosin ei ole pelkkä lisääntymisväline, vaan hän toistuvasti valitsee roolinsa äitinä ja vaimona (Moore 2008, 107–113). Athenan on myös tulkittu käyttävän seksuaalista valtaa Heloon, jota voi pitää pelkkänä lisääntymisvälineenä cylonien suunnitelmassa (George 2008, 173; Goulart & Joe 2008, 193). Seksuaalinen hyväksikäyttö lisääntymistarkoituksessa ei siis rajoitu vain naisiin. George tosin on huomauttanut, ettei Helon osa ole yhtä synkkä kuin synnytyskoneisiin kytkettyjen naisten, jotka ovat täysin vailla autonomiaa (George 2008, 173–174). Lisääntymiseen on scifissä usein liitetty hirviömyönteisyyttä ja kauhua, mikä Mary Anne Doanen mukaan johtuu uusien lisääntymisteknologioiden nostattamista peloista äitiyden debiologisoitumista ja ihmisen lähtökohtien kyseenalaistumista kohtaan (Doane 2000, 114–116). Athenan äitiyden voi ajatella kyseenalaistavan, tai ”pervouttavan”¹⁶ heteroseksuaalisuuden ja lisääntymisen biologista luonnollisuutta, sillä koneen lisääntyminen ei voi olla perinteisellä tavalla luonnollista. (Vrt. Jowett 2010, 65–66.)

Heteroseksuaalisen lisääntymisellä on uudessa *Taisteluplaneetta*

¹⁴ Roslinin päätös kumotaan myöhemmin.

¹⁵ Cylon-nainen tulee sarjassa raskaaksi cylon-miehelle, mutta saa keskenmenon.

¹⁶ Cyloneista ”pervoina” (queer) ks. Chess 2008.

Galacticassa kaksinainen merkitys: se yhtäältä korostaa heteroseksuaalisuuden tärkeyttä ihmisestä käymisessä, toisaalta alleviivaa sen performatiivista ja rakennettua luonnetta (Hellstrand 2011, 20).¹⁷ Uusi *Taisteluplaneetta Galactica* eroaa alkuperäisestä ja *Galactica 1980:stä* suhtautumisessaan äitiyteen. Alkuperäisessä *Taisteluplaneetta Galactica* nähdään äitisotilas, Serina, joka kuolee sarjan alkumetreillä. Tämän voi tulkita viestivän, ettei äitiyden ja sotilasuran yhdistämistä pidetty mahdollisena. Uudessa *Taisteluplaneetta Galactica* äitiys ja sotilasura eivät enää ole mahdoton yhtälö. Äitiys voi jopa mahdollistaa sotilasuran: koska äitiys inhimillistää Athenaa, se auttaa palauttamaan hänen asemansa sotilaana. Lisääntymisen ja toimijuuden yhdistämisen käänttöpuolena näkyy lisääntyminen pakotettuna, toimijuuden riisuvana ja jopa ihmisyyttä rajoittavana, kun naisia kytketään synnytyskoneisiin ja abortti kielletään. Jossain määrin tämä näkyy myös Helon osassa lapsentekokoneena.

Joustava sukupuoli – joustava ihmisyy?

Kun uutta *Taisteluplaneetta Galactica* tarkastelee rinnakkain alkuperäisen sarjan ja *Galactica 1980:n* kanssa, ovat erot sukupuolen esityksissä silmiinpistäviä. Uusi *Taisteluplaneetta Galactica* vaikuttaa tarjoavan jopa utopistisen tasa-arvoisen maailman (ks. Moore 2008, 110; vrt. Jowett 2010, 60), jossa miehet ja naiset toimivat samankaltaisissa tehtävissä ja muun muassa presidentti sekä laivueen paras taistelulentäjä ovat naisia. Vaikka alkuperäisessä sarjassa nähdään naispilotteja, vanhemmat sarjat nojaavat enemmän sukupuolen kahtiajakoon. Vaikuttaisi siis, että uudessa sarjassa rakennetaan ihmiskuvaa, joka ei nojaa yhtä voimakkaasti sukupuolten väliseen eroon. Tarinan edetessä sukupuolten esitykset kuitenkin muuttuvat ristiriitaisemmiksi ja sukupuolijoustolle asetetaan myös rajoja: naishahmoista suuren osan kohtalona tuntuu olevan kuolema ja parhaiten selviytyvät perinteisempään naisen rooliin mahtuvat hahmot. Naisten itsemääräämisoikeutta niin ikään rajoitetaan raiskauksilla, abortin kieltämisellä sekä prostituutiolla. Perinteisestä maskuliinisuudesta poikkeavia miehiä voi myös tulkita rangaistavan ”vääränlaisesta” maskuliinisuudesta. Naisten maskulinisoituminen on vahvempaa kuin miesten feminisoituminen, minkä voi tulkita maskuliinisuuden ihannoinniksi. Uudelle *Taisteluplaneetta Galacticalle* tyypillinen narratiivinen ristiriitaisuus näkyy siis sukupuolen ja ihmisyyden representaatioissa, ja tätä ristiriitaisuutta voidaan pitää jopa sarjan ansiona. Uusi *Taisteluplaneetta Galactica* ei lopulta tarjoa utopistista kuvaa sukupuolten tasa-arvosta tai ihmisyydestä, vaan leikittelee totutuilla valta-asetelmilla, butlerilaisittain toistaen ja toisin toistaen niitä, ja nostaa näin esiin ajankohtaisia yhteiskunnallisia ilmiöitä ja epäkohtia.

Alkuperäisessä sarjassa ihmiset ja koneet erosivat toisistaan selkeästi; cylonit olivat laatikkomaisia robotteja, jotka eivät käyneet ihmisestä. Vaikka *Galactica 1980:ssä* nähtiin ihmisen kaltaisia humanoideja, ihmisyyttä ei pohdittu cylonien kautta samalla tapaa kuin uudessa sarjassa, jossa koneet rakentavat identiteettejään sukupuolittuneissa suhteissa ihmisten kanssa. Vaikka osa cylon-naisista on suurinta osaa

ihmisnäisiä sukupuolitettomia ja sukupuolella ja seksuaalisuudella on suuri rooli etenkin cylon-naisten ihmisestä käymisessä, ei uuden sarjan ihmisten kaltaisten cylonien representaatioita voi ainakaan tyhjentävästi selittää artikkelissani esiin nostamalla koneihmisiä koskevilla yleistyksillä ja kritiikeillä. Tästä johtuen analyysin painopisteiden ja lähtöoletusten pitää tästä muuttua. Sen sijaan, että koneihmisten representaatioista etsisi stereotyyppisiä feminiinisuuden ja maskuliinisuuden merkkejä ja merkityksiä, on mielenkiintoisempaa tutkia, mitä koneihmiset kertovat ihmisyydestä ja ihmisyyden normatiivisuudesta. Heteroseksuaalinen lisääntyminen nousee sarjassa tärkeäksi ihmisyyttä normittavaksi performansiksi. Ihmisyydelle sallitaan liikkumatilaa feminiinisyksien ja maskuliinisuuksien välillä, kunhan lopulta palataan lisääntymiseen tähtäävään heteroseksuaalisuuteen. Lisääntyminen koneen, jonka sukupuoli on kirjaimellisesti rakennettu, kanssa kuitenkin kyseenalaistaa heteroseksuaalisuuden ja lisääntymisen ”biologisen luonnollisuuden” tehden siitä potentiaalisesti pervon (queer) performanssin.

Kirjallisuus

Balsamo, Anne (2000) *Reading Cyborgs Writing Feminism*. Teoksessa Gill Kirkup, Linda Janes, Kath Woodward, Fiona Hovenden (toim.) *The Gendered Cyborg: A Reader*. London & New York: Routledge, 148–158.

Berger, Richard (2008) GINO or *Dialogic*: What Does “Re-imagined” Really Mean? Teoksessa Josef Steiff & Tristan D. Tamplin (toim.) *Battlestar Galactica and Philosophy: Mission Accomplished or Mission Frakked Up?* Chicago & La Salle, Illinois: Open Court, 317–328.

Butler, Judith (1990) *Gender trouble: feminism and the subversion of identity*. New York: Routledge.

Chess, Shira (2008) The C-Word: Queering the Cylons. Teoksessa Josef Steiff and Tristan D. Tamplin (toim.) *Battlestar Galactica and Philosophy: Mission Accomplished or Mission Frakked Up?* Chicago & La Salle, Illinois: Open Court, 87–94.

Conly, Sarah (2008) Is Starbuck a Woman? Teoksessa Jason T. Eberl (toim.) *Battlestar Galactica and Philosophy: Knowledge Here Begins Out There*. Malden, MA: Blackwell, 230–240.

Cranny-Francis, Anne (2000) The Erotics of the (cy)Borg: Authority and Gender in the Sociocultural Imaginary. Teoksessa Marleen S. Barr (toim.) *Future Females, The Next Generation: New Voices and Velocities in Feminist Science Fiction Criticism*. Lanham (Md.): Rowman & Littlefield, 145–164.

Doane, Mary Anne (2000) Technophilia: technology, representation, and the feminine. Teoksessa Gill Kirkup, Linda Janes, Kath Woodward & Fiona Hovenden (toim.) *The Gendered Cyborg: A Reader*. London & New York: Routledge, 110–121.

Dzialo, Chris (2008) When Balance Goes Bad: How Battlestar Galactica Says Everything and Nothing. Teoksessa Tiffany Potter & C. W. Marshall (toim.) *Cylons in America: Critical Studies in Battlestar Galactica*. New York & London: Continuum, 171–184.

George, Susan A. (2008) Fraking Machines: Desire, Gender, and the (Post)Human Condition in *Battlestar Galactica*. Teoksessa J. P. Telotte (toim.) *The Essential Science Fiction Television Reader*. Lexington (Ky.): University Press of Kentucky, 159–175.

Geraghty, Lincoln (2009) *American Science Fiction Film and Television*. Oxford: Berg.

- Goulart, Woody & Joe, Wesley Y. (2008) Inverted Perspectives on Politics and Morality in *Battlestar Galactica*. Teoksessa Donald M. Hassler & Clyde Wilcox (toim.) *New Boundaries in Political Science Fiction*. Columbia, S. C.: University of South Carolina Press, 179–197.
- Halberstam, Judith (1998) *Female Masculinity*. Durham: Duke University Press.
- Harwood-Smith, Jennifer (2008) I Frak, Therefore I Am. Teoksessa Josef Steiff & Tristan D. Tamplin (toim.) *Battlestar Galactica and Philosophy: Mission Accomplished or Mission Frakked Up?* Chicago & La Salle, Illinois: Open Court, 77–86.
- Hawk, Julie (2011) *Objet 8 and the Cylon Remainder: Posthuman Subjectivization in Battlestar Galactica*. *The Journal of Popular Culture*, 44:1, 3–15.
- Helford, Elyce Rae (2000a) Introduction. Teoksessa Elyce Rae Helford (toim.) *Fantasy Girls: Gender in the New Universe of Science Fiction and Fantasy Television*. New York: Rowman & Littlefield, 1–9.
- Helford, Elyce Rae (2000b) Postfeminism and the Female Action-Adventure Hero: Positioning *Tank Girl*. Teoksessa Marleen S. Barr (toim.) *Future Females, The Next Generation: New Voices and Velocities in Feminist Science Fiction Criticism*. Lanham: Rowman & Littlefield, 291–308.
- Hellstrand, Ingvil (2009) Normative body identity in science fiction: Reading gender in “Battlestar Galactica”. Teoksessa Lisa Folkmarson Käll (toim.) *Normality/Normativity*. Uppsala: University Printers, 17–39.
- Hellstrand, Ingvil (2011) The Shape of Things to Come? Politics of Reproduction in the Contemporary Science Fiction Series “Battlestar Galactica”. *NORA-Nordic Journal of Women’s Studies* 19:1, 6–24.
- Herbert, Melissa S. (1998) *Camouflage Isn’t Only for Combat: Gender, Sexuality, and Women in the Military*. New York: New York University Press.
- Hollinger, Veronica (2000): (Re)Reading Queerly: Science Fiction, Feminism, and the Defamiliarization of Gender. Teoksessa Marleen S. Barr (toim.) *Future Females, The Next Generation: New Voices and Velocities in Feminist Science Fiction Criticism*. Lanham (Md.): Rowman & Littlefield, 197–215.
- Inness, Sherrie A. (1999) *Tough Girls: Women Warriors and Wonder Women in Popular Culture*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Inness, Sherrie A. (2004) “Boxing Gloves and Bustiers”: New Images of Tough Women. Teoksessa Sherrie A. Innes (toim.) *Action Chicks: New Images of Tough Women in Popular Culture*. New York: Palgrave Macmillan, 1–17.
- Johnson-Lewis, Erika (2008) Torture, Terrorism, and Other Aspects of Human Nature. Teoksessa Tiffany Potter & C. W. Marshall (toim.) *Cylons in America: Critical Studies in Battlestar Galactica*. New York & London: Continuum, 27–39.
- Jones, Matthew (2010) Butch Girls, Brittle Boys and Sexy Sexless Cylons: Some Gender Problems in *Battlestar Galactica*. Teoksessa Roz Kaveney & Jennifer Stoy (toim.) *Battlestar Galactica: Investigating Flesh, Spirit and Steel*. London: I.B. Tauris, 154–184.
- Jowett, Lorna (2010) Frak Me: Reproduction, Gender, Sexuality. Teoksessa Roz Kaveney & Jennifer Stoy (toim.) *Battlestar Galactica: Investigating Flesh, Spirit and Steel*. London: I.B. Tauris, 59–80.
- Kakoudaki, Despina (2000) Pinup and Cyborg: Exaggerated Gender and Artificial Intelligence. Teoksessa Marleen S. Barr (toim.) *Future Females, The Next Generation: New Voices and Velocities in Feminist Science Fiction Criticism*. Lanham (Md.): Rowman & Littlefield, 165–196.
- Karkulehto, Sanna (2007) *Kaapista Kaanoniin ja takaisin: Johanna Sinisalon, Pirkko Saision ja Helena Sinervon queer-poliittisia luentoja*. Oulu: Oulun yliopisto.
- Kirkland, Ewan (2008): A Dangerous Place for Women. Teoksessa Josef Steiff & Tristan D. Tamplin (toim.) *Battlestar Galactica and Philosophy: Mission Accomplished or Mission Frakked Up?* Chicago & La Salle, Illinois: Open Court, 337–348.

- Koepsell, David (2008) Gaius Baltar and the Transhuman Temptation. Teoksessa Jason T. Eberl (toim.) *Battlestar Galactica and Philosophy: Knowledge Here Begins Out There*. Malden, MA: Blackwell, 241–252.
- Kungl, Carla (2008) "Long Live Stardoe!": Can a Female Starbuck Survive? Teoksessa Tiffany Potter & C. W. Marshall (toim.) *Cylons in America: Critical Studies in Battlestar Galactica*. New York & London: Continuum, 198–209.
- Leaver, Tama (2008) "Humanity's Children": Constructing and Confronting the Cylons. Teoksessa Tiffany Potter & C. W. Marshall (toim.) *Cylons in America: Critical Studies in Battlestar Galactica*. New York & London: Continuum, 131–142.
- Lucas, Barbara Lynn (2009) Television: Twentieth Century. Teoksessa Robin Anne Reid (toim.) *Women in Science Fiction and Fantasy*. Westport, CT: Greenwood Press, 135–147.
- Moore, Robert W. (2008) "To Be A Person": Sharon Agathon and the Social Expression of Individuality. Teoksessa Tiffany Potter & C. W. Marshall (toim.) *Cylons in America: Critical Studies in Battlestar Galactica*. New York & London: Continuum, 105–117.
- Mulligan, Rikk (2008) The Cain Mutiny: Reflecting the Faces of Military Leadership in a Time of Fear. Teoksessa Tiffany Potter & C. W. Marshall (toim.) *Cylons in America: Critical Studies in Battlestar Galactica*. New York & London: Continuum, 52–63.
- Ott, Brian L. (2008) (Re)Framing Fear: Equipment for Living in a post 9/11 World. Teoksessa Tiffany Potter & C. W. Marshall (toim.) *Cylons in America: Critical Studies in Battlestar Galactica*. New York & London: Continuum, 13–26.
- Paasonen, Susanna (2004) Naisen malleja ja naismalleja: television uudet toimintasanakartit. Teoksessa Jari Kupiainen & Katja Laitinen (toim.) *Kulttuurinen sisältötuotanto*. Helsinki: Edita, 121–134.
- Pakkanen, Johanna (2004) Lahtaajanaiset tulevat! Populaarikulttuuri ja feministiset kostofantasiat. Teoksessa Lasse Kekki & Kaisa Ilmonen (toim.) *Pervot pidot: Homo-, lesbo- ja queer-näkökulmia kirjallisuudentutkimukseen*. Helsinki: Like, 233–255.
- Rivière, Joan (1986) Womanliness as Masquerade. Teoksessa Victor Burgin, James Donald & Cora Kaplan (toim.) *Formations of Fantasy*. London: Methuen.
- Rossi, Leena-Maija (2003) *Heterotehdas: televisiomainonta sukupuolituotantona*. Helsinki: Gaudeamus.
- Schulze, J.L (1986) Getting Physical: Text/Context/Reading and the Made-for-Television Movie. *Cinema Journal* 25: 2, 35–50.
- Sharp, Patrick B. (2010) Starbuck as 'American Amazon': Captivity narrative and the colonial imagination in *Battlestar Galactica*. *Science Fiction Film and Television* 3, 1: 57–58.
- Silvio, Carl & Johnston, Elizabeth (2008) Alienation and the Limits of the Utopian Impulse. Teoksessa Tiffany Potter & C. W. Marshall (toim.) *Cylons in America: Critical Studies in Battlestar Galactica*. New York & London: Continuum, 40–51.
- Stoy, Jennifer (2010) Of Great Zeitgeist and Bad Faith: An Introduction to *Battlestar Galactica*. Teoksessa Roz Kaveney & Jennifer Stoy (toim.) *Battlestar Galactica: Investigating Flesh, Spirit and Steel*. London: I.B. Tauris, 1–36.
- Tasker, Yvonne (1993) *Spectacular Bodies: gender, genre and the action cinema*. London & New York: Routledge.
- Tryon, Charles (2008) TV Time Lords: Fan Cultures, Narrative Complexity, and the Future of Science Fiction Television. Teoksessa J. P. Telotte (toim.) *The Essential Science Fiction Television Reader*. Lexington (Ky.): The University Press of Kentucky, 301–314.
- Ylipulli, Johanna (2008) Taistelevat kaunottaret: menestystuotteen taustojen ja reseptin hahmottelua. Teoksessa Sanna Karkulehto (toim.) *Taajuuksilla värähdellen: sukupuolten tiloja ja tunteja kirjallisuudessa ja elokuvassa*. Oulu: Oulun yliopisto, 115–133.